

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Markéta HOUSEROVÁ

3. ročník – prezenční studium

Obor: Pedagogické asistenství

VIETNAMSKÝ ŽÁK V ČESKÉ ŠKOLE Z POHLEDU UČITELE

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne:

.....

Markéta Houserová

Poděkování:

Děkuji především Mgr. Miroslavu Dopitovi, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, za jeho připomínky a cenné rady, za poskytnutí podkladů k práci a nejvíce za jeho ochotu a podporu. Dále děkuji paní učitelce Mgr. Štúlové za to, že mi vyšla vstříc při poskytnutí rozhovoru pro můj výzkum.

JSEM VIETNAMKA?

„Zeptáte se malého vietnamského dítěte, jaké je jeho pravé jméno. Ono své vietnamské jméno vychrlí tak rychle, že jen stěží zaregistrujete, co říká. Požádáte ho, aby vám povykládalo o Vietnamu a o vietnamské komunitě v České republice. Odmítne. Divíte se? Já už ne.

U některých vietnamských dětí jsem si všimla, že nechtějí např. mluvit před svými kamarády vietnamsky. Nejspíš se stydí, že se jim budou přátelé posmívat nebo je odsoudí. Mnohdy mají více českých než vietnamských kamarádů a snaží se mezi ně zapadnout. V tom asi spočívá jejich uzavřenost.

Cesta za hledáním vlastní identity je pro nás "banánovce" velice složitá. Někteří z nás nevědí, zda patří mezi Čechy nebo Vietnamce. Je ale důležité, že si nakonec uvědomíme, odkud pocházíme. "Banánoví" středoškoláci už s radostí a otevřeně vypráví o své komunitě, o vlasti, o tradicích. Nestydí se.

Být „banán“, to přece neznamená jen tady v ČR žít odmalička. Znamená to žít tu a částečně se počestit. Snažím se víc chodit do naší komunity a zjistila jsem, že i na tržnicích se objevují vzdělaní lidé, inženýři. a co je příčinou chování těch méně vzdělaných? Neměli šanci chodit do školy, jejich rodiny byly tak chudé, že jim nemohly poskytnout potřebné studium. Tak moc potřebné studium k dnešnímu životu. Proto museli emigrovat za lepším životem, za penězi, aby uživili své rodiny ve Vietnamu. Tito lidé jsou na tržnicích od rána do večera, v parném létě i chladné zimě. Nejen aby mohli posílat peníze svým rodinám, ale i proto, aby mohli své děti posílat do českých škol a dát jim tak lepší budoucnost.

Přiletěli sem ale s rizikem, že se jejich dítě už nebude chtít do rodné země vrátit. Uvidíme, kolik z nás se v budoucnosti vrátí zpět a pomůže rozvoji své vlasti. a kolik z nás tu zůstane. Každý má právo volby.“

Phuong Thuy Do Thi (2008)

OBSAH

ÚVOD	6
1 MULTIETNICKÁ SPOLEČNOST	8
1.1 Multikulturalismus a multikulturalita	8
1.2 Multikulturní výchova	11
1.3 Taxonomie strategií adaptace imigrantů	12
2 VYMEZENÍ VIETNAMSKÉ SUBKULTURY	13
2.1 Vietnamské komunity	13
2.2 Fenomén banánových dětí	13
2.3 Kulturní specifika	15
3 VZDĚLÁVÁNÍ VIETNAMSKÉHO ETNIKA	20
3.1 Vzdělávání v ČR - statistika	20
3.2 Vzdělávání Vietnamců	20
3.3 Vzdělávání vietnamských žáků na českých školách	21
4 CÍL VÝZKUMU A POSTUP PRÁCE	24
4.1 Cíl výzkumu	24
4.2 Postup práce a charakteristika respondentky	24
4.3 Kazuistický přístup – případová studie	25
4.4 Postup při zařazení dětí - cizinců do vzdělávacího procesu dle Petra Vodsloně	27
4.5 Kazuistika vietnamské žákyně	30
5 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE	33
6 ZÁVĚR	35
7 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	37
8 PŘÍLOHA	39

ÚVOD

Vlivem globalizace přibývá nejen v ČR cizinců a vznikla potřeba do vyučování zahrnout témata spojená s poznáváním jiných kultur a náboženství jako částečná prevence proti xenofobii a rasismu a jako potřeba změnit negativní vnímání odlišných etnických skupin žijících u nás. Cílem práce je seznámení se specifiky vietnamské menšiny při vzdělávání v České republice podložených případovou studií.

Na začátku práce se věnuji vymezením pojmů jako je etnikum, multikulturalismus, multikulturalita a multikulturní výchova. Nejrozsáhlejší část, které se ve své práci věnuji, je oblast vzdělávání žáků vietnamského etnika v České republice, neboť je vzdělávání považováno za jednu z nejvyšších hodnot v současném světě. Oblast vzdělávání je stále více propracovávána, a to jak po stránce obsahové tak po stránce metodické. V posledních letech nastalo několik podstatných změn, které mají zabezpečit našim dětem lepší přípravu nejen pro další vzdělávání, ale pro život obecně – rámcové vzdělávací programy, prvky alternativního vyučování, zabezpečení vzdělávání pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách běžného typu.

Učitelé jsou mnohdy v nelehkém postavení. Není žádnou velkou výjimkou, když se jim ve třídě objeví žáci pocházející z jiné země - děti imigrantů nebo žáci z některé z etnických skupin žijících v České republice. Přesto zatím neexistuje mnoho poznatků, jak se učitelé s takovou situací vypořádávají a v čem vznikají při setkání s žáky – cizinci problémové oblasti. Proto jsem se rozhodla svou praktickou část vést metodou rozhovoru s učitelkou základní školy. Zjišťovala jsem informace o jejích zkušenostech s žáky vietnamského etnika a obzvláště informace o jedné vietnamské dívce, která nyní již odmaturovala, ale v České republice žije od jedenácti let. V empirické části jsem tedy zvolila

kazuistický přístup – případovou studii a v celé práci jsem postupovala deduktivním přístupem.

Nejvíce děti cizinců, které v České republice navštěvují mateřské, základní a střední školy, jsou právě vietnamské děti. Zároveň je vietnamské etnikum vnímáno, jako jedno z nejvýraznějších u nás, což je dáno dle mého názoru spíše odlišností vzhledu, kultury a náboženství. Česká společnost byla dlouhou dobu izolována od souvislého pronikání vlivů odlišných kultur. Vietnamská subkultura není v povědomí většiny Čechů zapsána příliš kladně, přičemž svůj vliv mají nejen média, ve kterých většinou ve vztahu s Vietnamci slyšíme hlavně o daňových únicích, ilegálních přistěhovalcích a poslední dobou několika odhalených případech pěstíren konopí, ale zakořeněné předsudky a xenofobie. Z vlastní zkušenosti vím, že přišlo-li někdy mezi mými známými na téma Vietnamci, bylo to buď v zesměšňujícím nebo špatném slova smyslu. Přesto si myslím, že většina lidí - jako já - nemá s Vietnamci příliš mnoho osobních zkušeností (ba ani informací o nich), s výjimkou letného kontaktu v obchodní sféře a to nejen proto, že rysem vietnamských komunit – jak známo – je jejich uzavřenost.

1 MULTIETNICKÁ SPOLEČNOST

V převážné většině zemí a států žijí lidé, kteří jsou příslušníky různých etnik, rasových, jazykových či náboženských skupin. Tvoří svým složením obyvatel pestré multietnické společnosti s odlišnými kulturami. Jen v málo případech je jejich soužití harmonické. ve většině případů mezi nimi vznikají různé spory nebo dokonce nepřátelské vztahy. Ani v České republice není etnické klima úplně bez problémů.

1.1 Multikulturalismus a multikulturalita

Hned na začátek bych chtěla upřesnit pojmy etnikum, etnicita, multikulturalismus a multikulturalita, neboť z nich ve své práci vycházím. Termíny multikulturalita a multikulturalismus bývají chápány jako projev současné globalizované společnosti a jako její pozitiva, ale na druhé straně bývají také označovány jako ideologie.

„Etnikum, synonymum: etnická skupina, je skupina lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu. Souhrnně lze říci, že etnikum se vyznačuje svou vlastní etnicitou.“¹

Etnicita: je „vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, působících v interakci a formulujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu.“²

¹ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Teorie-praxe-výzkum*. 2001, s. 18.

² *Velký sociologický slovník, I*, 1996, s. 275.

„Etnickou identitu vymezuje např. Nesdale, Rooney, Smith (1997) jako „rozsah toho, co si jednotlivec uchovává jakožto postoje, hodnoty, víru a způsoby chování ze své etnické skupiny (s.570).“³

„Podstatou ideologie označované jako multikulturalismus jsou názory a axiomy o rovnocennosti lidských kultur, rasových a etnických společenství. Každá kulturní skupina má své zvláštnosti, které vytvářejí svébytnost, a tyto zvláštnosti by měly být uznávány a respektovány příslušníky jiných kultur.

- Každá kultura je stejně hodnotná jako ostatní a přináší svůj specifický vklad do historie a rozvoje lidské civilizace.
- Příslušníci každé kultury musí mít rovnoprávné postavení a stejnou příležitost k vzdělávání a uplatnění v životě jako příslušníci jiných kultur.

Postupně se tyto ideje přenesly do sféry politiky, kde mají prostřednictvím legislativních opatření působit na zlepšování soužití s imigranty a příslušníky „domácích“ národnostních menšin. ve sféře vzdělávání vedly ideje multikulturalismu k opatření na podporu výuky dětí z rodin etnických menšin nebo z rodin imigrantů. V některých zemích jsou pro děti z etnických menšin konstruovány zvláštní učební osnovy, které respektují jejich jazykové a kulturní zvláštnosti. Ideje multikulturalismu se staly „filosofií“ multikulturní výchovy v řadě zemí, pronikly do vzdělávacích programů a školních učebnic. Nelze pochybovat o tom, že ideje multikulturalismu jsou ušlechtilé, morálně oprávněné a odpovídající principům demokracie a respektování lidských práv. Bohužel v praxi se stěrává s tak vyhraněnými rozdílnostmi etnických, rasových či náboženských společenství, že nejen zabraňují nekonfliktnímu soužití lidí, ale

³ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Teorie-praxe-výzkum*. 2001, s.19.

vedou až k válkám – viz. např. dlouholeté ozbrojené konflikty mezi Palestinci a Izraelci.“⁴

„Multikulturalita je označení pro reálný stav existence různých kultur, rasových, etnických, náboženských skupin ve světě (existuje objektivně ve světě a je nezávislá na našich názorech a stanoviscích). Na rozdíl od pojmu multikulturalismus označující určitou teorii a ideologii (kterou můžeme přijímat či odmítat). Tyto dva pojmy nelze směšovat.“⁵

Multikulturalismus z českého pohledu

„V současné době patří Česká republika mezi území s poměrně malou mírou soužití lidí z odlišných kultur. V porovnání s ostatními zeměmi západní Evropy a Severní Ameriky má Česká republika velmi homogenní strukturu obyvatelstva. To ale v žádném případě neznamená, že občané ČR nepotřebují řešit multikulturní otázky. Také na našem území žijí skupiny obyvatelstva, které mají zřetelně odlišné kulturní zázemí. Jak je známo, hned po nejvíce vnímané romské minoritě je další minoritou, kterou většinové obyvatelstvo výrazně vnímá, vietnamská menšina (třetí nejpočetnější). Studia a pracovní činnost Vietnamců na českém území mají své kořeny již před rokem 1989, nicméně jejich usazování a zaměření se na určitý druh obchodních aktivit je záležitostí až porevolučního období. Je nutno říci, že uvedené skupiny nepatří mezi nejpočetnější menšiny občanů České republiky, přestože se jedná o minority většinou nejvíce viditelné.“⁶

Na toto téma nezapomněly ani rámcové vzdělávací programy základního vzdělávání a rámcové vzdělávací programy gymnázií, kde se objevuje multikulturní výchova jako jedno z průřezových témat.

⁴ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele*. 2006, s.251-252.

⁵ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele*. 2006, s.252.

⁶ HRUBEC, Marek. *Multikulturalismus z českého pohledu*. In Taylor, Ch., *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*, s . 8

1.2 Multikulturní výchova

„Průřezové téma Multikulturní výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmaností kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci budou moci lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty. Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinou seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci“.⁷

S narůstající migrací ve světě i Evropě je problematika multikulturní výchovy stále aktuálnější.

„Do jednotlivých zemí přicházejí kulturně odlišní imigranti či uprchlíci a při jejich včleňování do populace hostitelských zemí se vyskytují různé problémy psychologické povahy, jak u imigrantů, tak u obyvatel domácích.“⁸

„Vztahy mezi menšinovou a většinovou populací se mohou odehrávat v různých rovinách. Příslušníci majority si kulturních rozdílů vůbec nemusí všimnout, mohou mít vůči cizincům různé xenofobní pocity, mohou se snažit chránit jejich lidská práva, mohou je nevědomě diskriminovat, mohou se je snažit integrovat do společnosti, mohou s nimi efektivně komunikovat a poznat je, anebo si přát jejich vystěhování. V realitě se zmíněné roviny často prolínají.“⁹

⁷ JIRÁSKOVÁ, Věra. *Multikulturní výchova – předsudky a stereotypy*. 2006, s.91.

⁸ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. 2010. s. 22.

⁹ KOCOUREK, Jiří a kol. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. 2006. s. 14.

1.3 Taxonomie strategií adaptace imigrantů

Jan Průcha uvádí několik strategií adaptace imigrantů, které vypracoval J. W. Berry (1980). Jedná se o integraci, asimilaci, separaci a marginalizaci.

„**Integrace** je takový způsob adaptace, kdy imigranti uznávají, že poznání a přijetí kultury hostitelské země je pro ně důležité, avšak současně si chtějí udržet i svou vlastní kulturu. Integrovaní imigranti mají pak dvojí kulturní identitu, tj. jednak svou původní a jednak nově získanou.

Asimilace je způsob adaptace, při němž imigranti usilují o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země, kdežto svou původní kulturu považují za málo důležitou pro život v novém prostředí. Tato strategie předpokládá časté kontakty imigrantů s příslušníky hostitelské země, poznávání a osvojování si jejich jazyka, hodnot, norem, zvyklostí.

Separace vlastně není adaptace: V tomto případě imigranti nepovažují kontakt s kulturou a příslušníky dominantní kultury za důležitý a setrvávají v určité izolaci od ní, pouze se svou původní kulturou.

Marginalizace je strategie těch imigrantů, kteří necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, ale neuchovávají si ani svou původní kulturu. Jejich identita není kulturně opřena ani o kulturu vlastních rodičů, ani o kulturu hostitelské země. Identifikují se jen se subkulturou své vlastní skupiny.“¹⁰

¹⁰ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. 2010. s. 98.

2 VYMEZENÍ VIETNAMSKÉ SUBKULTURY

2.1 Vietnamské komunity

„Vietnamci netvoří v ČR oficiálně uznanou národnostní menšinu. Vietnamská komunita je často charakterizována jako velmi uzavřená, samostatná a izolovaná komunita bez výrazné potřeby integrovat se do života české populace, která stojí na významné vnitřní provázanosti.“¹¹

„Uzavřenost komunity je dána několika příčinami. V první řadě je třeba uvést velkou odlišnost kultury, ze které k nám Vietnamci přijíždějí. U nás prožívají kulturní šok, který není možný zmírnit bez vzájemného intenzivního styku příslušníku obou etnik. Navíc jazykové nedostatky, pramenící mimo jiné z nedostatečné organizace jazykové přípravy, rozhodně nepřispěly k tomu, aby se vietnamští spoluobčané seznámili s Čechy. K provázanosti komunity přispěly také tradiční hodnoty (soukromí rodiny).“¹²

2.2 Fenomén banánových dětí

„V souvislosti s vietnamskou komunitou je nutné zmínit i fenomén tzv. banánových dětí. Jedná se o potomky vietnamských imigrantů, kteří se narodili v ČR nebo zde žijí od malička. Převzali již mnoho hodnot a styl života z české společnosti a mají často mnohem blíže ke svým českým vrstevníkům než ke svojí, tradičně založené, vietnamské komunitě a rodině.“¹³

¹¹ PECHOVÁ, Eva. *Migrace z Vietnamu do české republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*. 2007. s. 26.

¹² ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. 2001. s. 104.

¹³ PECHOVÁ, Eva. *Migrace z Vietnamu do české republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*. 2007. s. 26

„Navštěvují základní, střední a vysoké školy, kde dosahují vynikajících výsledků. Za svůj domov považují Českou republiku nebo chtějí odejít do nějaké západní země, ale zároveň se cítí být Vietnamci. Bohužel už ale neovládají tak dobře svůj rodný jazyk a nechtějí se ani vrátit zpátky do Vietnamu. Takové děti bývají označovány jako banánové děti. Na „povrchu“ vypadají jako Vietnamci, ale uvnitř už úplně Vietnamci nejsou.“¹⁴

„Mladí Vietnamci jsou na rozdíl od většiny svých rodičů velmi dobře integrováni do majoritní společnosti. Důsledkem jsou však velké generační rozdíly, se kterými se současná vietnamská komunita (výrazně založená na rodině) musí potýkat. Největším problémem místních Vietnamců tedy v současnosti bývají právě vznikající problémy uvnitř rodiny, které pramení z jazykové a hluboké kulturní bariéry.

V rodinách se často po delší době pobytu stává, že se vietnamské děti velice dobře naučí česky, ale pozvolna zapomínají vietnamštinu, svůj mateřský jazyk. Vietnamská krajanská sdružení i jednotlivci začínají velice důrazně pociťovat, že jejich děti ztrácejí v cizině svou původní kulturní identitu. Proto se již vietnamské děti znovu začínají učit v České republice i vietnamsky. V Praze bylo založeno centrum výuky vietnamštiny pro vietnamské děti. Ztráta mateřského jazyka pro vietnamské děti znamená, že v mnoha případech ztratí schopnost náležitě komunikovat se svými rodiči, jejichž znalost češtiny je mnohdy značně omezená. To může mít mnoho neblahých důsledků praktických, citových a konečně i výchovných.“¹⁵

¹⁴ DOSTÁLOVÁ, Petra a kol. *Multi kulti : menšiny v ČR: metodická příručka pro základní školy*. 2009. s. 116.

¹⁵ KOCOUREK, Jiří a kol. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. 2006, s. 146-148.

2.3 Kulturní specifika

Každá etnická skupina, subkultura má svá specifika. V souvislosti s vietnamským etnikem se zaměříme na kulturní specifika vztahující se k hodnotě vzdělávání.

Komunikační styl Vietnamců: verbální a nonverbální komunikace

„Ve vietnamštině neexistuje tykání a vykání v podobě, jakou známe z jazyka českého, Vietnamec proto při jeho zvládnání nemá k vyjádření zdvořilosti analogické prostředky. Vietnamština užívá zvláštních zdvořilostních obrátů a slov, jejichž aplikace závisí na řadě okolností, vztahujících se k věkové a společenské příslušnosti účastníka rozhovoru: pomocí široké škály osobních zájmen vyjadřuje vztahy nadřízenosti a podřízenosti, mezi staršími a mladšími, mužem a ženou, mezi přáteli jedné věkové kategorie a vztahy neutrální.

Zajímavé je, že ve vietnamské komunikaci téměř nenalezneme zápor: na přímou otázku vyžadující reakci ano / ne se nám dostane odpovědi typu: „myslíte, že je to opravdu tak?“, „je to dosti složité“, „musíme si to promyslet“ apod. Důvodem je vliv buddhistické filosofie na vietnamské myšlení: nesouhlasit s vysloveným stanoviskem druhé osoby je nezdvořilost. Naopak způsobů, jakým lze vyjádřit souhlas, je několik: vang – neutrální ano, da – zdvořilé ano, bam – zdvořilé ano, u – neutrální ano (nebo „jo“ užívané v některých regionech země), phai – neutrální ano.

Slovní a mimoslovní komunikace jsou ve vietnamské kultuře významově srovnatelné. Při neznalosti jazyka ovšem nabývá na významu komunikace mimoslovní, která se od naší výrazně liší a může být příčinou nedorozumění:

- Podání ruky: podání pravé ruky a zřetelný stisk ruky druhé osoby, je doprovázeno lehkým stiskem levé ruky – v jednu chvíli tak buď držíme ruku

druhé osoby v obou svých dlaních, nebo jsme si najednou podali obě ruce navzájem. Takové podání rukou symbolizuje vzájemnou úctu. Podání pouze jedné ruky může být považováno za výraz neúcty.

- Podání předmětu: oběma rukama podáváme rovněž jakýkoli předmět partnerovi, jemuž dáváme najevo, že si ho vážíme. Podání jen jednou rukou je nezdvořilé.
- Pohled do očí: přímý pohled do očí není zdvořilý, naopak může vyjadřovat domýšlivost.
- Gesto přivolávání druhé osoby: důležité je, aby dlaň směřovala k zemi, prsty poté pohybujeme k sobě. Dlaň otočená směrem nahoru znamená projev nadřazenosti.
- Noha přes nohu: projev nadřazenosti může dát najevo i ten, jehož špička přehozené nohy ukazuje na partnera sedícího naproti.
- Ruce zkřížené na prsou: takový čin je pokládán za znak rozčlenění nad obsahem daného dialogu.
- Dlouhý nehet: kdo má dlouhé nehty, nemusí fyzicky pracovat. Proto si někteří intelektuálové či bohatí obchodníci nechávají na malíčku, někdy na všech prstech levé ruky narůst až několikacentimetrový nehet.
- Pohlazení: hlazení po vlasech a jiné dotýkání hlavy je považováno za projev velké neúcty, i vietnamské děti jsou zvyklé více na „poplácání“ po ramenech či zádech.
- Doteky na veřejnosti: líbání mileneckých párů na veřejnosti je ve Vietnamu nepřijatelné, zato objímání a doteky mezi přáteli a známými zcela běžné.
- Oblečení: být slušně oblečen a upraven je projevem dobrého chování. Vietnamské ženy takřka nenosí sukně, také jejich originální, elegantní sváteční kroj „ao dai“ [čti ao zaj] je složen z dlouhé a přiléhavé, na bocích rozstřižené

tuniky a dlouhých, volných, hedvábných kalhot. V rámci slušného chování je ve Vietnamu zapotřebí umírněné, uctivé chování a neafektované pohyby.¹⁶

Odlišné vietnamské zvyky

- Rodina

„Patří k dobrému vychování zajímat se již při prvním setkání o partnerovu rodinu a zdravotní stav. Dává se tím najevo opravdový zájem a úcta k partnerovi i respektování jeho rodinného zázemí. Rodina a hlavně děti jsou pro Vietnamce to nejdůležitější a rodinné vztahy mnohem těsnější a pevnější než u nás i mezi vzdálenými příbuznými. Díky vlivu konfuciánství se starším osobám prokazuje úcta, naopak ony se mají starat o mladší, níže postavené. Konfuciánství také stanovilo jako hlavu rodiny muže: v praxi tomu ovšem zdaleka tak není.

- Pohostinnost

Pohostinnost patří k základním ctnostem slušného chování, Vietnamci se proto snaží každého a kdykoliv pohostit.

- Stolování

„Vietnamská kuchyně je pestrá a vyvážená. Všechna jídla se na stůl servírují současně, každý druh v samostatné misce či talířku, a z nich si Vietnamci hůlkami odebírají do svých misek. Nepřejí si „dobrou chuť“, ale nejmladší vybídne starší, aby si posloužili jako první. Základem pokrmu je teplá rýže, a když jsou sytí, dají to najevo tím, že trochu rýže ve své misce nechají. Zašpinění

¹⁶ BURYÁNEK, Jan (ed.). *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. 2002. s. 381-382.

ubrusu či mlaskání není neslušné, je to výraz spokojenosti a pochvaly hostiteli. Vietnamci jsou zvyklí jíst společně a pomalu. Během jídla se tradičně řeší důležité rodinné i obchodní záležitosti. Snaha jíst pomalu přitom plyne z vietnamského klimatu po valnou část roku: 60%–80% vlhkost vzduchu, 30% stupňů Celsia ve stínu – místní obyvatelé jsou proto navyklí vykonávat veškeré fyzické pohyby pomalu. V závěru jídla se z tohoto důvodu jí rovněž polévka, kterou se doplní potřebná hladina tekutin i solí v těle. Celý den se také pije z malých šálek teplý zelený čaj. Přivyknutí na těžkou českou stravu není pro Vietnamce snadné, dospělým může trvat i několik měsíců. Ze své vlasti nejsou vůbec zvyklí např. na mléko a sýry: ty jim nejen „páchnou“, ale hlavně způsobují nemalé zažívací potíže.

- Postavení učitele ve společnosti

Vietnamská společnost si odedávna vážila učitelů a vzdělaných lidí vůbec. Přestože nikdy v historii nebyli učitelé výborně placeni, vždy se těšili velmi dobrému společenskému postavení. Úcta ke vzdělání je jedním z tradičních rysů vietnamského člověka. I v současnosti jsou rodiny schopné vynakládat veškeré své prostředky jen na to, aby mohly jejich děti studovat.¹⁷

- Kult předků

„Uctívání předků tvoří národní rys vietnamské kultury: spoluutváří vztah k vlasti, domovu, rodině a starým lidem. V žádné vietnamské domácnosti nechybí k tomu účelu oltář s vonnými tyčinkami, fotografiemi blízkých členů a předků rodiny, ovocem a jinou tradiční výzdobou.“¹⁸

¹⁷ BURYÁNEK, Jan (ed.). *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. 2002. s. 383.

¹⁸ BURYÁNEK, Jan (ed.). *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. 2002. s. 383.

Úcta a motivace ke vzdělání

„Ve vietnamských rodinách převládá tradiční úcta k vzdělanosti a k učitelům. Tradiční názor na učitele je ve Vietnamu staví nad vlastního otce. Rodiče vedou děti k úctě a lásce k učitelům. To platí i pro vietnamské rodiny u nás. Naše učitele by nemělo uvést do rozpaků, když jim rodiče žáka či žákyně přinesou dárek. To je ve Vietnamu běžný projev úcty k učiteli a díků. Nemělo by také překvapit, že rodina pozve učitele na hostinu při některé rodinné oslavě, nejspíše při svatbě.

K tomuto tradičnímu vztahu ke vzdělání v našich poměrech ještě přistupuje touha rodičů i přání samotných dětí, aby se děti vypracovaly na lepší a důstojnější místa ve společnosti, než bylo nepřízní osudu dáno jejich rodičům. Často je k tomu vede i pocit ponížení, které vnímají v přezíravých postojích majoritní společnosti.

Dosažené vzdělání dítěte silně posiluje prestiž celé rodiny. Rodiče proto vždy chtějí, aby jejich děti studovaly na vysoké škole a dosáhly nejvyššího vzdělání bez ohledu na to, jestli děti chtějí nebo ke studiu mají předpoklady. Starší generace měly těžký život a málokdo mohl studovat na vysoké škole, proto teď vkládají do svých dětí naděje a jsou ochotni se obětovat a věnovat se dětem ze všech sil.“¹⁹

Děti ve Vietnamu nemají v porovnání s vrstevníky v ČR tak velkou svobodu samostatného rozhodování, často za ně rozhodují rodiče. V poslední době se čím dál tím větší počet dětí hlásí na studium na vysoké škole. Investice do vzdělávání dětí je jeden z charakteristických rysů provázející vietnamské etnikum.

¹⁹ KOCOUREK, Jiří a kol. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. 2006. s. 123.

3 VZDĚLÁVÁNÍ VIETNAMSKÉHO ETNIKA

3.1 Vzdělávání v ČR - statistika

Ze srovnání Českého statistického úřadu vyplývá, že „v České republice navštěvovalo ve školním roce 2007/08 školy 50366 dětí, žáků a studentů - cizinců. Cizinci výrazně více studovali na vysoké škole a výrazně méně na středních školách. Fakt, že tak málo cizinců navštěvuje střední školu lze interpretovat v souvislosti s počty dětí v mateřských a základních školách: jedná se zřejmě o děti dlouhodobě nebo trvale usazených cizinců, jejichž děti jsou ještě v nižších typech škol, do věku středních škol teprve dorůstají (důkazem pro toto tvrzení je i pozvolný nárůst počtu zahraničních studujících na těchto školách od roku 2002/03).

Podle statistiky ve školním roce 2007/2008 tvořili vietnamské děti 33 % všech cizinců v mateřských školách, 26 % na školách základních a 25 % na školách středních. Na vysokých školách tvoří studenti vietnamského etnika 2% z celkového počtu cizinců.“²⁰

3.2 Vzdělávání Vietnamců

Usídlování imigrantů je spjata také s edukační sférou. Kromě dospělých imigrantů, kteří se učí jazyk hostitelské země a osvojují si potřebné znalosti, jde především o vzdělávání jejich dětí. Pro dospělé Vietnamce existují některé projekty, které je mají naučit český jazyk na nezbytné úrovni pro komunikaci nejenom s českou společností, ale také hlavně s úřady, poskytnut migrantům

²⁰Vzdělávání. Cizinci. Český statistický úřad. Datum publikování a poslední aktualizace nezjištěno [cit. 2010-06-22]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_vzdelavani>.

základní informace o České republice, zprostředkovat jim informace o možnostech zaměstnání včetně základů legislativy a nabídnout právní a interkulturní poradenství. Bohužel jsou tyto projekty realizovány převážně v Praze nebo jen některých větších městech. V mém městě vznikl např. kurz češtiny pro cizince na státní jazykové škole při Gymnáziu ve Svitavách s možností závěrečné zkoušky z češtiny, kterou musí cizinci absolvovat, žádají-li o trvalý pobyt v ČR.

3.3 Vzdělávání vietnamských žáků na českých školách

Děti imigrantů se začleňují do škol společně s mládeží domácí populace a pro učitele vyvstává povinnost vyučovat děti přistěhovalců pocházející z různých etnických skupin a odlišných kultur.

„Využití informací o jakékoliv kultuře při vyučování může být velmi různorodé, a to od čtení cestopisů či zeměpisných atlasů přes aktivní práci s dětmi, které z dané kultury přímo pocházejí, až po vzájemnou spolupráci či diskusi všech dětí ve třídě. Může sloužit spíše k výchovným či spíše ke vzdělávacím účelům, k získávání znalostí, prožitku, i praktické zkušenosti. V současné době však bohužel není využívání poznatků interkulturní výchovy na školách samozřejmostí.“²¹

„Učitel by si měl vždy zpočátku ověřovat, zda děti jeho vysvětlení rozumějí, protože vietnamské děti přijíždějí do ČR i s jinými návyky způsobů učení a chování, kterým nemusíme vždy správně rozumět. Ne vždy, když se dítě naučí velmi dobře něčemu nazpaměť, chápe význam, který se obsahu učiva příkládán v ČR, ne vždy pochopí učitel správně jeho chování.“²²

²¹ KOCOUREK, Jiří a kol. *S Vietnamskými dětmi na českých školách*, 2006, s. 143.

²² KOCOUREK, Jiří a kol. *S Vietnamskými dětmi na českých školách*, 2006, s. 144.

Specifika vzdělávání dětí vietnamského etnika

„O tom, jak se čeští učitelé vyrovnávají s novou multikulturní situací, kdy mají ve svých třídách cizince, existuje dosud málo poznatků. Ze strany učitelů a ředitelů škol vyvstávají problémy dvojího druhu:

Jednak jde o komunikaci s žáky – Vietnamci, kteří mnohdy neovládají dostatečně český jazyk, a o jednání s nimi jakožto příslušníky odlišné etnické nebo náboženské skupiny.

Jednak jde o praktické pedagogické problémy, které při edukaci českých žáků před učiteli nevyvstávají, a tudíž na ně nejsou v případě žáků - Vietnamců připraveni. Je to např. problém zařazení žáků do určitého ročníku, problém kvality předchozího vzdělávání v mateřské zemi, problém hodnocení jejich výkonů a klasifikace jejich prospěchu v české škole aj.

Někteří učitelé vidí velký problém v chování českých dětí vůči jejich spolužákům – cizincům. Takže učitelé mají nesnadnou práci. Na jedné straně se musí sami vypořádávat s jazykovou a kulturní odlišností vietnamských dětí, na druhé straně musí vést české žáky k žádoucím postojům a chování vůči cizincům. Přitom vyšší obtížnost práce učitelů, kteří mají ve třídách žáky – cizince, není náležitě finančně či jinak ohodnocena ve srovnání s učiteli, kteří se s touto profesní situací nemusí vypořádávat, tj. vyučují pouze české žáky.“²³

Podle výzkumu integrace dětí a mládeže cizinců v ČR v roce 2004, realizátorem byla katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK a IOM Praha, „ve kterém probíhaly mimo jiné za účelem doplnění celkového obrazu integrace dětí a mládeže cizinců rozhovory

²³ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova : Příručka (nejen) pro učitele*. 2006. s. 250-251.

s experty a lidmi z praxe (učitelé a ředitelé ZŠ v poměru 4:10), oslovení odborníci identifikovali 4 vzájemně propojené okruhy problémů ve vzdělávání dětí/cizinců:

- Jazykový handicap
- Komunikace s rodiči
- Nesouvislá školní docházka
- Nedostatek informací a metodologické podpory

Mezietnické vztahy mezi dětmi, nebo něco, co by se dalo pokládat za xenofobii nebo rasismus, žádný z konzultantů nepokládal za problémový.“²⁴

²⁴ KOCOUREK, Jiří a kol. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. 2006. s. 176-178.

4 CÍL VÝZKUMU A POSTUP PRÁCE

4.1 Cíl výzkumu

Cílem mé práce bylo porovnání případu vietnamské žákyně základní školy s výsledky výzkumu integrace dětí a mládeže cizinců v ČR, který uvádím v předchozí kapitole. Učitelé a ředitelé škol v něm identifikovali čtyři propojené okruhy problémů při vzdělávání žáků – cizinců a to: jazykový handicap, komunikace s rodiči, nesouvislá školní docházka a nedostatek informací a metodologické podpory. Na tyto oblasti jsem se zaměřila také já. Dále mým cílem bylo porovnání postupu zařazení vietnamského dítěte na konkrétní ZŠ s doporučeným postupem při zařazování žáků – cizinců, které provedl ředitel základní školy, kterou navštěvuje velké procento dětí cizinců, Petr Vodsloň.

4.2 Postup práce a charakteristika respondentky

Využila jsem rozhovoru s paní učitelkou (s aprobací český jazyk – dějepis), která vyučovala několikrát vietnamské žáky ve škole a také doučovala český jazyk mimo školu a zjišťovala její zkušenosti z praxe. Výběr respondentky byl uskutečněn na základě doporučení mé sestry – učitelky, která věděla, že Mgr. Štúlová doučuje ve svém volném čase vietnamské děti český jazyk a také vyučuje češtinu pro cizince na státní jazykové škole při Gymnáziu ve Svitavách. Rozhovor probíhal podle předem připravených otázek, které jsou uvedeny v příloze. Paní učitelka je již v důchodu, ale ještě nyní chodí vypomáhat s vyučováním na gymnázium, dříve učila na základní škole. Paní učitelka doučovala český jazyk osm vietnamských dětí, všichni přišli z Vietnamu až ve školním věku (rozmezí 8 - 14 let) bez znalosti českého jazyka. Otázky byly sestaveny podle teoretické části mé práce a otázky vztahující se ke konkrétnímu žákovi byly inspirovány

doporučením Petra Vodsloně při postupu zařazování žáků – cizinců do vzdělávání.

4.3 Kazuistický přístup – případová studie

„Pojem kazuistika (lat. casus = případ) je známý již od antických počátků naší kultury. Původně se vztahoval k filozofickému, teologickému a právnímu výkladu obecných morálních zákonů. Označení kazuistika je v současné době používáno v medicíně, psychologii, pedagogice a sociologii k popisu jednotlivých (zajímavých, neobvyklých) případů.

V současných pedagogických, psychologických a sociologických učebnicích je kazuistika (případová studie) uváděna v kapitolách metodách metodologii oboru. Je zařazena do kategorie neexperimentálních metod jako výzkumná metoda jednotlivých případů nebo života jednotlivce.

Kazuistika je systematické zkoumání jednotlivce prostřednictvím pozorování a rozhovoru, umožňující detailní poznávání chování, vývoje a rozvoje jeho osobnosti.

V pedagogice a psychologii je kazuistická metoda využívána tehdy, když je potřeba získat ucelený obraz dosavadního vývoje jedince nebo při sledování nestandardních jedinců (nadané děti, děti znevýhodněné tělesným, mentálním či smyslovým postižením, děti sociálně izolované) a také při zkoumání dílčích osobnostních projevů s cílem vysvětlit chování jedince.

Podrobná pedagogická kazuistika zpravidla obsahuje osobní a rodinnou anamnézu, přesný popis současného stavu sledovaného jevu (diagnóza), určení

pravděpodobných faktorů, které stav ovlivnily, a prognózu, obsahující příslušná doporučení a opatření.“²⁵

Případová studie – úprava pro potřeby studentů

„Jednotlivé kroky případové studie jsou přizpůsobeny možnostem studentů, při souvislé pedagogické praxi Zohledňují časové omezení praxe a také minimální diagnostickou zkušenost studentů. Student rozpracuje případovou studii zejména v její první fázi.

Cíle:

- identifikace případu
- rozhovor s učiteli
- popis problému
- orientace v odborné literatuře, zaměřené na zkoumaný jev

Osnova:

Osnova případové studie je modelem, podle kterého bude student postupovat jak při zkoumání v edukačním terénu, tak při zápisu jednotlivých kroků.

1. pozorování chování dětí v rámci edukačního procesu se záměrem zjistit odlišné, popř. nápadné chování
2. identifikace jevu, který se student rozhodne zkoumat
3. rozhovor s třídním učitelem o zjištěném jevu ve vztahu ke konkrétnímu žákovi

²⁵ MUSILOVÁ, Marcela. *Případová studie jako součást pedagogické praxe*. 2003. s. 9-10.

struktura rozhovoru:

- jak se zjištěné chování žáka projevuje
 - kdo stanovil diagnózu
 - zda a jak učitelé zohledňují zkoumaného žáka
 - jak se žák v průběhu školní docházky vyvíjí
 - jaké má výsledky školní práce
 - jaké je jeho postavení v žákovském kolektivu
4. podle potřeby rozhovor s výchovným poradcem či jinými učiteli
 5. studium zkoumané problematiky v odborné literatuře
 6. analýza zjištěných údajů a konfrontace s odbornou literaturou
 7. pokus o stanovení vlastního stanoviska k postupu školy při práci se zkoumaným žákem²⁶

4.4 Postup při zařazení dětí - cizinců do vzdělávacího procesu dle Petra

Vodsloně

„Vyžádání potřebných dokladů: Kromě dokladů o oprávněnosti k pobytu rodičů v ČR a k vzdělávání žáka – cizince v české škole (nyní podle školského zákona č. 561/2004 Sb.) je nezbytné vyžadovat vysvědčení nebo jiný doklad o dosavadním školním vzdělávání.

Seznámení rodičů s pravidly školní docházky: Je nutné rodičům vysvětlit všechna pravidla, jež musí žáci a jejich rodiče respektovat. To se týká např. omlouvání dětí z vyučování, rodičovské schůzky, konzultace s učiteli aj.

Zařazení žáka do ročníku: Je to vlastně nejdůležitější pedagogický akt, protože v řadě ohledů ovlivňuje školní úspěšnost žáka a jeho budoucí životní dráhu. Podle oficiálních pokynů mají být žáci – cizinci zařazováni do tříd podle svých dosavadních školních znalostí. V praxi se to řeší tak, že dosavadní vzdělání

²⁶ MUSILOVÁ, Marcela. *Případová studie jako součást pedagogické praxe*. 2003. s. 10-12.

žáka se posuzuje podle vysvědčení a podle toho, ve kterých předmětech a jak dlouho se v zahraniční škole vzdělával.

Podle Petra Vodsloně má zařazení žáka – cizince do ročníku přímo fatální význam, proto příslušné rozhodnutí musí být velmi zodpovědně zvažováno. Doporučuje se ve většině případů zařadit dítě o jeden rok níže, tj. aby absolvovalo ještě jednou ročník, v němž se vzdělávalo v zahraničí. Toto řešení poskytne žákovi jeden rok času na adaptaci a na zvládnutí češtiny. Přitom se leckdy naráží na námítky rodičů, které je nutno přesvědčit o výhodnosti tohoto zařazení: bude-li dítě zařazeno do stejného ročníku jako v zahraniční škole, bude se potýkat s dvěma problémy – jednak nové učivo a jednak český jazyk. Bude-li zařazeno o jeden ročník níže, bude mít jen jeden problém, tj. jazyk.

Zařazení žáka do třídy: ve školách, kde je více než jedna třída v daném ročníku, vyvstává otázka: zařadit nově příchozího žáka – cizince do třídy, v níž jsou pouze čeští žáci, nebo do třídy, ve které je jeho krajan nebo jiný cizinec? Na tuto otázku není jednoznačná odpověď, neboť obě řešení mají své výhody i nevýhody. Např. ve třídě s pouze českými žáky je výhodou pro „nováčka“ to, že v čistě českém prostředí se musí více snažit porozumět a jeho adaptace probíhá rychleji. Naopak nevýhodou je to, že žák – cizinec a učitel si mnohdy, zejména zpočátku, nerozumějí a postup žáka je zpomalený do doby, než se naučí česky.

Začlenění žáka mezi české spolužáky: Pro adaptaci a školní úspěšnost žáka – cizince je důležité, aby jej třídní učitel dobře uvedl ve své třídě, motivoval české žáky k pomoci cizinci a posadil jej vedle někoho, kdo je ochoten pomáhat, být mu jakýmsi „patronem“. Jak uvádí ze svých zkušeností Petr Vodsloně, role takovýchto „asistentů“ je jak pro žáky, tak pro učitele velice důležitá: *Pomáhají novému žákovi orientovat se ve škole a v českém prostředí vůbec. Pro učitele znamenají výrazné usnadnění práce, ať už při vyučování, nebo při pohybu nového žáka ve škole.*

Cizinci se tak snadněji učí jazyk, naše zvyklosti a postupně i učební látku. Žáci pověřeni důležitým úkolem, jímž je starost o cizince, „rostou“, je-li žák-patron správně zvolen.

Začlenění žáka – cizince do mimoškolní činnosti: Žáci – cizinci mívají problém s využitím volného času. Komunikační bariéra jim zpočátku zabraňuje navazovat kamarádské vztahy s českými dětmi. Děti – cizinci bývají leckdy osamělé a vyhledávají spíše partnery svého vlastního etnika. Proto je důležité vtahovat tyto děti do mimoškolních činností třídy jako jsou výlety, zájmové kroužky, lyžařské kurzy aj.

Komunikace učitele s žákem – cizincem: Pokud žák neovládá češtinu a učitel neovládá mateřský jazyk žáka, musí probíhat komunikace v neverbální formě, tj. pomocí posunků doplněných instrukcemi v češtině. Eventuálně lze použít zprostředkující jazyk. Nepříznivě působí to, že žáci – cizinci mají možnost učit se český jazyk pouze spontánně, tj. od svých spolužáků, v průběhu výuky apod., nikoliv také systematicky v kurzech češtiny pořádaných školou. Tyto kurzy by byly velmi zapotřebí zejména jako vstupní jazyková příprava pro úplné začátečníky. Problém ale představuje opatření finančních prostředků na tyto kurzy. Školský zákon č. 561/2004 Sb. sice ukládá krajským úřadům zajišťovat ve spolupráci se zřizovatelem školy pro žáky – cizince „bezplatnou přípravu k jejich začlenění do základního vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka“ (§ 20, odst. 5a), avšak realita je jiná. Ve většině základních škol, které navštěvují žáci – cizinci, se pro ně speciální výuka českého jazyka nepořádá.

Klasifikace žáků cizinců: Jedním z nejobtížnějších problémů učitelů je jejich hodnocení a klasifikace. Právní pokyny pro tuto klasifikaci sice MŠMT vydalo – např. žáci – cizinci mají klasifikační úlevu z předmětu český jazyk a literatura za první pololetí jejich docházky v ČR, ale nikoliv v ostatních předmětech (v Rakousku je pro cizince dvouletá klasifikační úleva). A zde vyvstává značná potíž, jak klasifikovat žáka, který komunikuje s učitelem špatně,

kvůli své nedostatečné znalosti češtiny, ale má být klasifikován v různých předmětech. Jak to mají školy a učitelé vyřešit?

Jednou možností je použít pro klasifikaci prospěchu žáků – cizinců nikoliv obvyklé klasifikační stupně (známky), nýbrž slovní hodnocení. Umožňuje to školský zákon č. 561/2004 Sb., který stanovuje v paragrafu 51, že hodnocení výsledků vzdělávání žáka na vysvědčení může být vyjádřeno buď klasifikačním stupněm nebo slovně nebo kombinací obou způsobů. Toto řešení lze využít zvláště u těch žáků, kde klasickému hodnocení známkou brání jejich nedostatečná znalost češtiny.²⁷

4.5 Kazuistika vietnamské žákyně

české jméno: Lucie

rok narození: 1990

Přechod z vietnamské základní školy

Lucie přišla z Vietnamu v 11 letech. Ve Vietnamu navštěvovala 5 let základní školu. Přestože matka i otec mají vystudovanou vysokou školu, odjeli rodiče do České republiky kvůli zlepšení své ekonomické situace, když Lucii bylo 8. Ve Vietnamu potom žila s babičkou, která se o ni starala. Po skončení pětileté povinné školní docházky ve Vietnamu začala navštěvovat základní školu v České republice (ve Svitavách). Protože přijela bez minimální znalosti českého jazyka, byla zařazena do páté třídy, ačkoliv ji absolvovala již ve Vietnamu.

²⁷ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. 2006. s.

Jazyková příprava/ doučování

Celé velké prázdniny před zahájením prvního školního roku v ČR chodila každý den na doučování českého jazyka, které ji rodiče platili. Paní učitelka, která ji doučovala český jazyk, používala k naučení slovní zásoby názorného učení, vše jí ukazovala a pojmenovávala a případně používala jako zprostředkující jazyk k dorozumění angličtinu a také česko - anglické obrázkové slovníky. Lucie byla první vietnamské dítě, se kterým se paní učitelka setkala a podle jejích slov nejnadanější ze všech, které doposavad doučovala český jazyk. Ještě před vstupem do školy pochytila dobrou slovní zásobu. Tato samá paní učitelka, která ji doučovala o prázdninách, učila poté Lucii i na základní škole předměty český jazyk a dějepis a stále pokračovala i v osobním doučování, které ji rodiče dále platili.

Rodiče – komunikace a spolupráce

„V tomto směru, když byla potřeba něco zaplatit, doučování, obědy, pomůcky či učebnice rodiče fungují velice dobře. V čem ale vůbec nefungují, je osobní komunikace se školou“. Rodiče navštívili školu osobně pouze jednou a to úplně na začátku, když při zápisu žáka do školy byla potřeba vyřešit legislativní záležitosti, potvrzení o dlouhodobém pobytu atd., od té doby se školou komunikují prostřednictvím paní, kterou zaměstnávají v obchodě s textilem a která chodí místo nich na rodičovské schůzky.

Postavení mezi spolužáky

Ve třídě ji spolužáci přijali dobře, nikdy nevzniknul mezi nimi žádný konflikt kvůli odlišné rase. Zvláště později byla mezi spolužáky velice oblíbená kvůli svým vlastnostem jako je cílevědomost – ale skromnost, ochota a snaha

pomoci ostatním a také proto, že: „kdykoliv přišlo na zkoušení, byla vždy první dobrovolník, který měl ruku nahoře“.

Zapojení do mimoškolních aktivit

Lucie ve volném čase kromě doučování češtiny chodila také rodičům pomáhat do obchodu. Z tohoto důvodu se nezapojovala do mimoškolních aktivit

Přístup k učení a školní hodnocení

Během roku a půl udělala obrovský pokrok v jazyku, ve školním hodnocení bylo zpočátku využito hodnocení slovní, potom měla z češtiny dvojku a později i jedničku. Paní učitelka řekla: „Neměla jsem žádné morální výčitky z toho, že jsem ji trochu přidala na vysvědčení, když jsem viděla ten obrovský a rychlý pokrok a velkou snahu a píli“. Jiné předměty ji ve škole nedělaly problém. Vynikala zvláště v matematice a anglickém jazyce, ve kterých měla velice dobrý základ z vietnamské základní školy. Po základní škole nastoupila ke studiu na gymnázium, kde v současné době odmaturovala a od příštího školního roku nastupuje do prvního ročníku na vysokou školu.

5 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE

Doporučený postup Petra Vodsloně při zařazení žáků - cizinců na základní školu se téměř shodoval s postupem školy při zařazení Lucie. Jen bych dodala, že na začátku při vyžádání potřebných dokumentů musel být kromě samotných rodičů přítomen i překladatel, který pomáhal s přeložením dokumentů z vietnamštiny do českého jazyka.

Doporučení, které v tomto případě nebylo naplněno, je seznámení rodičů s pravidly školní docházky pomocí pracovníků školy. Ve skutečnosti se tato povinnost uskutečňuje podle mého názoru a zjištěných informací skrze české zaměstnankyně obchodu rodičů – prodavačky ve středním věku nebo skrze „chůvy“ vietnamských dětí. Největším důvodem je asi jazyková bariéra, protože Vietnamci, kteří sem přišli už v pozdějším věku, mají často velice omezenou slovní zásobu a to na okruh svého podnikání.

Další a poslední doporučení, které v tomto případě nebylo naplněno, je zařazení žákyně do mimoškolní činnosti, a to proto, že většinu času Lucie trávila buď doučováním českého jazyka, přípravou do školy nebo pomáháním v obchodě rodičům.

Byly i naplněny tři ze čtyř oblastí identifikace problémů se vzděláváním žáků – cizinců z již dříve zmíněného výzkumu, tedy jazykový handicap, komunikace s rodiči i nedostatek metodologické podpory (Vietnamci, které paní učitelka doučovala, měli sice česko – vietnamské slovníky, ale velice zastaralé a nedostačující). V čem se liší můj výzkum, je problematika školní docházky, protože v případě Lucie žádný takový problém nevyvstal.

Co se týče integrace vietnamské žákyně, nebyly zjištěny v tomto konkrétním případě stejně tak jako v porovnávaném výzkumu žádné konflikty,

vyvstávající z důvodu „odlišnosti“ jak rasové, náboženské nebo jazykové nebo vztahy, které bychom mohli označit za xenofobní. Důvodem je myslím to, že děti jsou v přijímání spolužáků - cizinců daleko otevřenější a že mají – li svojí osobní dobrou zkušenost se spolužáky – Vietnamci, je pravděpodobné, že následující generace budou o něco více shovívavější a tolerantnější, co se týče přítomnosti Vietnamců v české republice, než jejich rodiče.

6 ZÁVĚR

Téma práce bylo zvoleno z důvodů aktuální situace nárůstu vyučování žáků – cizinců, tedy i žáků vietnamského etnika a z vlastního zájmu o tuto skupinu obyvatel. Práce se zabývala specifiky vietnamské menšiny při vzdělávání v České republice v části teoretické, v praktické části byla podložena případovou studií.

V teoretické části jsem pracovala s odbornou literaturou a internetovými stránkami zabývající se tematikou etnických menšin. Teoretickou část jsem rozdělila do tří hlavních kapitol: Multietnická společnost, vymezení vietnamské subkultury a vzdělávání vietnamského etnika.

V kapitole multietnická společnost vymezuji pojmy multikulturalismus, multikulturalita, etnikum, etnicita a v souvislosti se vzděláváním pojem multikulturní výchova.

Ve vymezení vietnamské subkultury jsem se zaměřila na vietnamské komunity, fenomén tzv. banánových dětí a motivaci a úctu ke vzdělání, které jsou pro Vietnamce význačné.

V kapitole vzdělávání vietnamského etnika udávám statistiku počtu vietnamských žáků v České republice, dále zmiňuji vzdělávání Vietnamců a jejich dětí a s nimi spojenou problematiku.

V praktické části je řešen cíl výzkumu a postup práce, dále charakteristika respondentky a teorie k případové studii. Poté následují doporučení, jak postupovat při zařazení žáka – cizince do české školy a poslední podkapitola obsahuje kazuistiku vietnamské dívky.

V poslední kapitole se věnuji vyhodnocení a interpretaci získaných informací z kazuistiky, které porovnávám s informacemi z odborné literatury.

Ve výsledcích se mi naplnily veškerá moje očekávání. Vyplynulo z nich, že vietnamští žáci se integrují dobře mezi české spolužáky a také jsou v rámci možností českými dětmi přijímáni dobře. Jejich výsledky jsou více či méně nadprůměrné, svým českým spolužákům by v přístupu ke vzdělávání a svojí cílevědomostí mohli být často vzorem. Pedagogové s nimi mají povětšinou velice dobré zkušenosti. Problematictější oblastí je komunikace a spolupráce rodičů a školy a nedostatek metodické podpory. Přítomnost vietnamského žáka ve třídě může být také přínosem a inspirací pro učitele, a to nejen ve vyučovacích předmětech dějepis či zeměpis. Sama se nabízí možnost využít jejich přítomnosti a nahlížet a vysvětlovat určité problémy z hledisek přinejmenším dvou různých kultur.

Práce mi pomohla hlouběji poznat problematiku zařazování vietnamských žáků do českých škol a podrobněji identifikovat specifika vietnamských žáků ve vztahu ke vzdělávání. Oblast, kterou jsem příliš nerozvinula zvláště v teoretické části, a která je také významná, je vliv východního náboženství na vietnamské hodnoty a tedy ve velké míře i na vzdělávání.

7 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

BURYÁNEK, Jan (ed.). *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Praha: Člověk v tísní - společnost při ČT, o.p.s., 2002.

ČERNÍK, Jan, IČO, Ján, KOCOUREK, Jiří, MARTINKOVÁ Šárka, NOVÁKOVÁ, Kateřina, PECHOVÁ, Eva, VASILJEV, Ivo. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. 1. vyd. Jinočany, nakladatelství H+H Vyšehradská, s.r.o., 2006.

DANIEL, M. Budou budoucí elitou českého školství vietnamské děti? *Rodina a škola*, 2006, č. 10. [cit. 2010-06-22]. Dostupné z <http://varianty.cz/index.php?id=19&item=124>.

DOSTÁLOVÁ, Petra a kol. *Multi kulti: menšiny v ČR: metodická příručka pro základní školy*. 1. vyd. Olomouc: Agentura rozvojové a humanitní pomoci Olomouckého kraje, 2009.

HRUBEC, Marek. Multikulturalismus z českého pohledu. In TAYLOR, CH., *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*, ed. Amy Gutmannová. Praha: Epoque a Filozofický ústav AV ČR, 2004.

JIRÁSKOVÁ, Věra. *Multikulturní výchova – předsudky a stereotypy*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Epoque, 2006.

MUSILOVÁ, Marcela. *Případová studie jako součást pedagogické praxe*. 2. upravené vyd. ve Vyd. UP 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003.

PECHOVÁ, Eva. *Migrace z Vietnamu do české republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*. Praha: La Strada ČR, 2007.

Phuong Thuy Do Thi. *Jsem Vietnamka?* Datum publikování 15. března 2008. [cit. 2010-06-22]. Dostupné z <<http://dothi.blog.idnes.cz/c/28620/Jsem-Vietnamka.html>>.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum.* 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2001.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele.* 1. vyd. Praha: Triton, 2006.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie.* 3. vyd. Praha: nakladatelství Portál, 2010.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice.* 1. vyd. Praha: nakladatelství Portál, 2001.

Velký sociologický slovník I. Red. M. Petrusek. Praha: Karolinum, 1996.

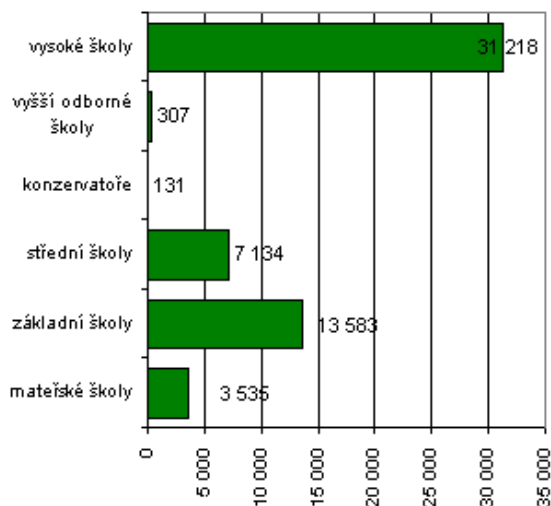
Vzdělávání - Popis aktuálního vývoje. *Český statistický úřad.* Datum publikování a poslední aktualizace 22. 12. 2008 [cit. 2010-06-22]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_vzdelavani-popis_aktualniho_vyvoje>.

Vzdělávání. Cizinci. *Český statistický úřad.* Datum publikování a poslední aktualizace nezjištěno [cit. 2010-06-22]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_vzdelavani>.

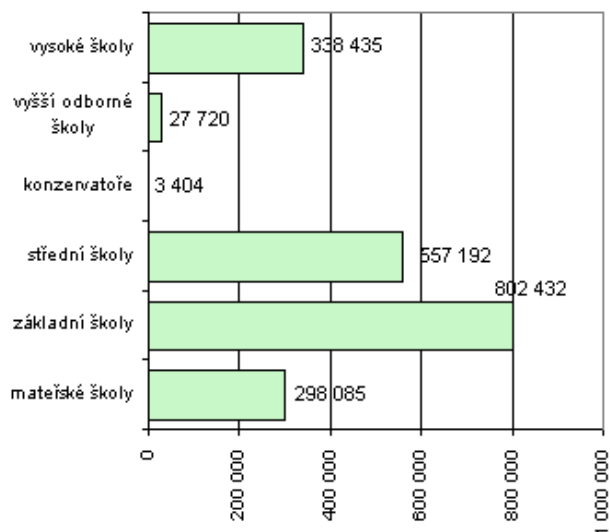
Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

8 PŘÍLOHA

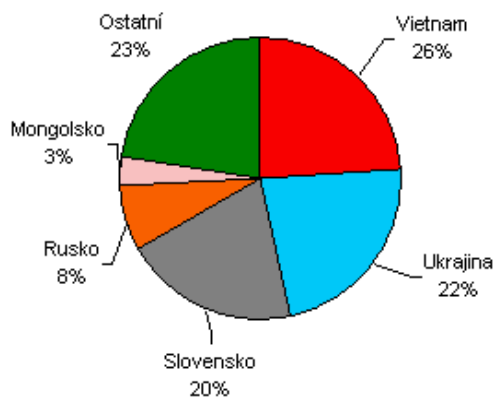
Počty zahraničních studentů na různých typech škol - školní rok 2008/09

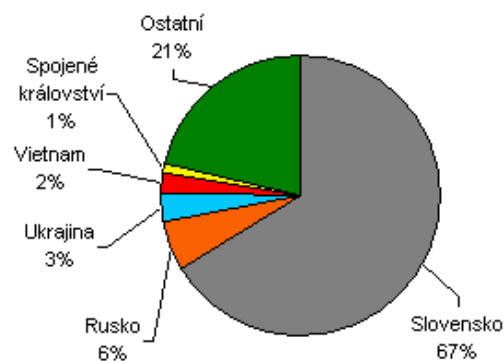
Počty českých studentů na různých typech škol - školní rok 2008/09

Cizinci na základních školách v ČR podle státního občanství 2008/2009

Cizinci na vysokých školách v ČR podle státního občanství 2008/2009

V České republice studovalo ve školním roce 2008/09 na všech typech škol 55 908 cizinců.

Celkový počet všech žáků a studentů činil 2 083 176 (včetně občanů ČR), cizinci tvořili 2,7 % z nich (srov. Vzdělávání. Cizinci, nedatováno).

Otázky k rozhovoru:

S kolika vietnamskými žáky/studenty jste se ve své školní praxi setkala?

Využili jste někdy ve výuce toho, že máte ve třídě žáky/studenty vietnamského etnika, jestli ano, tak jak?

Byla jste někdy nucena ve třídě řešit spor vyvstávající z důvodů jiné rasy u vietnamských žáků?

Má váš žák/student (studenti) ve škole kromě českých i vietnamské kamarády?

Jaké je postavení těchto žáků/studentů v třídním kolektivu?

Vyznačují se Vietnamští žáci/studenti podle vašeho názoru nějakými specifickými vlastnostmi či chováním oproti svým českým spolužákům?

Museli jste řešit s vietnamskými studenty/žáky nějaký výchovný problém?

Setkali jste se s nějakým problémem, co se týče vzdělávání studentů - Vietnamců u nás?

Jaký mají vietnamští žáci přístup ke vzdělávání?

Jaké jsou vzdělávací výsledky vietnamských žáků/studentů?

(Jestli) a jak probíhá komunikace a spolupráce mezi rodiči a školou?

Otázky ke konkrétnímu žákovi/žákyni:

Jednalo se o žáka, který se již narodil v ČR nebo přišel ještě v předškolním věku?

Zda se jednalo o žáka, který sem přišel ve věku školním, kolik mu bylo let a do jaké třídy byl zařazen?

Bylo při zařazení do třídy využito tzv. uvádějícího žáka, který mu/jí měl pomoci ze začátku s „rozkoukáním se“?

Jaké absolvoval/a vzdělání ve Vietnamu? (a počet let)?

Jak jste se s ní/m dorozumívala?

Jak probíhala výuka českého jazyka?

Jaké literatury bylo využito?

Jak probíhalo hodnocení ve škole?

Jak často jste doučovala český jazyk mimo školu?

Jaké má tento žák vlastnosti?

Je mezi spolužáky oblíbený/neoblíbený a proč?

Angažoval/a se tento žák/žákyně vietnamští v mimoškolní činnosti?

Co dělají za práci jeho/její rodiče?

Chodí rodiče na rodičovské schůzky do školy?

Jaký je jeho/její vývoj ve škole?

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Markéta Houserová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Vietnamský žák v české škole z pohledu učitele.
Název v angličtině:	Vietnamese pupil from the perspective of Czech teachers.
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce na téma Vietnamský žák v české škole z pohledu učitele je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje tři hlavní kapitoly: Multietnická společnost, vymezení vietnamské subkultury a vzdělávání vietnamského etnika. Kapitola multietnická společnost obsahuje pojmy multikulturalismus, multikulturalita, etnikum, etnicita a multikulturní výchova. Ve vymezení vietnamské subkultury jsem se zaměřila na vietnamské komunity, fenomén tzv. banánových dětí a motivaci a úctu ke vzdělání. V kapitole vzdělávání vietnamského etnika je statistika počtu vietnamských žáků a studentů v České</p>

	<p>republice. Obsahuje podkapitoly: vzdělávání Vietnamců, vzdělávání jejich dětí a specifika vzdělávání vietnamských žáků. V praktické části jsou informace o zkušenostech se vzdáváním vietnamských žáků jednoho konkrétního pedagoga. Praktická část obsahuje případovou studii vietnamské dívky. Data jsou interpretována a porovnána s odbornou literaturou a nakonec stanoven závěr o získaných informacích.</p>
<p>Klíčová slova:</p>	<p>Etnická menšina, multikulturalismus, multikulturní výchova, migrace, xenofobie, rasismus, kulturní specifika Vietnamců, vietnamská komunita, „banánové děti“, komunikace, tradice a zvyky, úcta a motivace ke vzdělávání, vzdělávání Vietnamců, jazyková bariéra, kazuistika.</p>
<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>Bachelor thesis Vietnamese student in Czech schools from the perspective of teachers is divided into theoretical and practical. The theoretical part consists of three main chapters: a multi-ethnic society, the definition of subcultures of Vietnamese and Vietnamese ethnic education. Multiethnic society chapter contains the terms multiculturalism, multiculturalism, ethnic, ethnicity and multicultural education. In defining the Vietnamese subculture, I focused on the Vietnamese community, a phenomenon known as Banana and motivation of children and respect for education. In the education</p>

	<p>chapter of Vietnamese ethnic statistics is the number of Vietnamese pupils and students in the Czech Republic. Contains subsections: Vietnamese education, the education and training specifics of Vietnamese students. The last part about the experience of Vietnamese students learning one particular teacher. The practical part includes a case study of a Vietnamese girl. The data are interpreted and compared with literature, and finally set on finding the information gathered.</p> <p>Navrhnout lepší překlad</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>Ethnic minority, multiculturalism, multicultural education, immigration, xenophobia, racism, cultural specificities of the Vietnamese, the Vietnamese community, "banana children" ', communications, customs and traditions, respect and motivation for learning, learning the Vietnamese, language barrier, case study.</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1: Grafické znázornění – statistika</p> <p>Příloha č. 2: otázky k rozhovoru</p> <p>Příloha č. 3: anotace</p> <p>Příloha č. 4: cd</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>39 stran</p>

Jazyk práce:	Český
--------------	-------